

MALUL SAYILMAYAN GAZİLERİN YAŞADIKLARI SORUNLAR VE SOSYAL DESTEKLERİ THE PROBLEMS AND SOCIAL SUPPORT MECHANISM FOR INELIGIBLE VETERANS

Dilek ÖZSOY

Nişantaşı Üniversitesi
İİSBF

Sosyal Hizmet

dilek.ozsoy@nisantasi.edu.tr

ORCID: 0000-0002-7527-2196

Beyza Nur DUYUŞ

Nişantaşı Üniversitesi
İİSBF

Sosyal Hizmet

beyzanurduyus@gmail.com

ORCID: 0009-0007-9174-3078

Merit CELALOĞLU

Nişantaşı Üniversitesi
İİSBF

Sosyal Hizmet

meritcelaloglu1907@hotmail.com

ORCID: 0009-0002-5713-5304

Ümmügülsüm BÜYÜKGÜÇLÜ

Nişantaşı Üniversitesi
İİSBF

Sosyal Hizmet

gulumbykgcl@gmail.com

ORCID: 0009-0002-6994-6200

Zeynep DEMİR

Nişantaşı Üniversitesi
İİSBF

Sosyal Hizmet

20204014036@std.nisantasi.edu.tr

ORCID: 0009-0004-0703-5449

Zeynep USLU

Nişantaşı Üniversitesi
İİSBF

Sosyal Hizmet

guneszeynep2002@gmail.com

ORCID: 0009-0006-2895-8052

ÖZ

Geliş Tarihi:

29.03.2023

Kabul Tarihi:

17.05.2023

Yayın Tarihi:

30.06.2023

Anahtar Kelimeler

Sosyal Politika,
Sosyal Hizmet,
Gazi

Keywords

Social Policy, Social
Work, Veteran

Vatanı uğruna sakat kalan, yaralanan kişi gazi olarak tanımlanmakta ve gaziliğe kutsal bir anlam atfedilmektedir. Dünyada ve Türkiye’de güvenlik güçleri savaş ve terör nedeniyle maddi ve manevi zarara uğramaktadır. Güvenlik mensuplarının karşılaşılabileceği bu olaylara yönelik sosyal devlet olma özelliğine sahip devletler çeşitli sosyal politika uygulamaları ile ortaya çıkacak zararları ve sosyal sorunları en az düzeye indirmeye çalışmaktadırlar. Bu çalışmada yasal düzenlemelerdeki koşulların sağlanamaması nedeniyle malul sayılmayan gazilerin sosyal destekleri, malul gazi sayılmama nedeniyle toplumsal yaşamda karşılaştıkları sorunlar ve malul gaziler kapsamına alınmalarına yönelik hak arama süreçleri ele alınmıştır. Çalışmada nitel araştırma metodu kullanılarak “Terörle Mücadele Sırasında Yaralanıp Gazi Sayılmayanlar Derneği” (TMSY) üyesi olan 41 gazi ile görüşülmüştür. Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Çalışmada malul sayılmayan gazilerin yaşadığı en önemli sorun devlet tarafından malul gazilere sağlanan sosyal haklardan mahrum bırakılmanın ötesinde gazilik unvanı alamamanın manevi üzüntüsü ve yıkıcı etkisinin olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

ABSTRACT

A person who is injured for his country is defined as a veteran and being a veteran has a sacred meaning. Security forces in the world and in Turkey suffer physical and psychological damage due to war and terrorism. Social states are trying to minimize the damages and problems that may arise with various social policy practices for these events that security officers may encounter. In this study, the social support mechanism for ineligible veterans due to the inability to meet the conditions in the legal regulations, the problems they face in social life due to ineligible veterans, and the processes of seeking rights for their inclusion in the scope of veterans are discussed. In the study, 41 veterans who are members of the “Association of Ineligible Veterans Despite Injury During the Fight Against Terrorism” (TMSY) were interviewed using the qualitative research method. In-depth interviews were conducted with a semi-structured interview form. In the study, the most important problem experienced by ineligible veterans is the moral sadness and negative effect of not being able to get the title of veteran, beyond being deprived of the social rights provided to veterans.

DOI: <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1272893>

Atf/Cite as: Özsoy, D., Duyuş, B. N., Celaloğlu, M., Büyükgüçlü, Ü., Demir, Z., & Uslu, Z. (2023). Malul sayılmayan gazilerin sosyal destekleri ve yaşadıkları sorunlar. *Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 13(2), 1111-1124.

Giriş

Dünya’da pek çok ülke gerek kendi ülke sınırlarında gerekse ülke dışındaki savaş ve terör olaylarında hayatını kaybedenler ve yaralananlar için uygulanan çeşitli sosyal politika uygulamaları ile yaşanan sıkıntıları telafi etme çabası göstermektedir. Bu kapsamda Türkiye’de de gazilere, gazi yakınlarına ve şehit yakınlarına çok yönlü ve kapsamlı sosyal politika uygulamaları yürütülmektedir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının, şehit yakınlarının ve gazilerin her türlü mağduriyet ve mahrumiyetten korunmasına yönelik ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesi amacıyla gerekli çalışmaları koordine etmek, şehit yakınları ile gazilere yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında iş birliği ve koordinasyonu sağlamaya yönelik görev ve sorumluluğu bulunmaktadır. Bakanlık bu sorumlulukları yerine getirirken gazilere sağlanan sosyal yardım, sosyal hizmet ve muafiyetlerle ilgili stratejilerin belirlenmesinde rol almaktadır. Bu bağlamda Bakanlık, gazilerin ekonomik, sosyal ve kültürel bakımdan desteklenmesini, toplumdan kopmamasını ve sosyal güvenlik haklarının geliştirilmesini yasal düzenlemeler doğrultusunda yürütmektedir. Bu kapsamda gazilere yönelik kamuda istihdam sağlanması, ücretsiz seyahat hakkı, faizsiz konut kredisi desteği, eğitim desteği gibi çeşitli sosyal destek uygulamaları gerçekleştirilmektedir (T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2021).

Sosyal politikalar ulusal gelirin adil bir biçimde dağılımını sağlamak, bireyleri sosyal risklerden korumak, sosyal güvenliği ve sosyal adaleti temin ederek herkese insan onuruna yakışan asgari bir yaşam seviyesi sağlamak amacıyla uygulanan politikalar bütünüdür. Sosyal devlet olmanın gereği olarak sosyal politikalarla toplumdaki naif, kırılgan ve dezavantajlı durumdaki guruplara ayrıcalıklar tanınmaktadır. Toplumun dezavantajlı guruplarından olan gazilere sosyal güvenlik, eğitim, sağlık, istihdam, konut, vergi muafiyeti ve diğer alanlarda sosyal politika uygulamaları ile yaşadıkları sorunlar en aza indirilmeye çalışılmaktadır. Uygulanmakta olan bu politikalarla gazilerin toplum içinde insan onuruna yaraşan bir yaşam seviyesinin ve maddi-manevi refahlarının sağlanması hedeflenmektedir (Arısoy & Korkmaz, 2018). Gazilere yönelik sosyal politikalar ile gazilerin toplumsal yaşamlarındaki sorunları en aza indirilmesi, refah seviyelerinin yükseltilmesi temel hedef olarak benimsenmiştir. Bu politika uygulamalarından yararlanabilmek için malul gazi unvanının alınması yasal düzenlemelerle oluşturulmuştur. Yasal düzenlemelerin belirttiği koşullara göre bazı durumlarda gazilerin malul olamama ya da malul sayılmama durumu ortaya çıkmaktadır.

Terörle mücadelede yaralanan, halen vücudunda mermi ya da şarapnel parçaları taşıyan ancak mevzuattaki boşluk nedeniyle “malul gazi” olarak kabul edilmeyen bireyler “malul sayılmayan gazi” olarak tanımlanmaktadır. Bu bireyler gazilere sağlanan sosyal hak ve yardımlardan yararlanamamaktadır. Güvenlik görevlisi personelin yaralanmasına karşın maluliyet oranı %40’ın altında olduğu gerekçesiyle malul gazi olarak kabul edilmeyen yaklaşık 20.000 bireyin olduğu değerlendirilmektedir (Başçılar, 2021).

Bu çalışmada malul gazilere sağlanan sosyal desteklerden yararlanamayan bir anlamda yasal düzenlemelerdeki koşulların yerine gelmemesi nedeniyle malul sayılmayan gazilerin aile ve sosyal yaşamlarındaki güçlüklerinin ortaya konulmasını hedeflemiştir. Aynı zamanda malul sayılmayan gazilerin bu konuya yaklaşımları ve yasal olarak hak arama süreçleri de irdelenmiştir.

Önceki Çalışmalar

Türkiye’de gazilere yönelik sosyal politikalarla ilgili bazı çalışmalar bulunmaktadır. Bu konuda yapılan çalışmaların 2010 yılı sonrasında arttığı görülmekle beraber malul sayılmayan gazilerin destek mekanizmaları ve malul gaziler kapsamına alınmalarına yönelik hak arama süreçleri ile ilgili herhangi bir çalışma bulunmamaktadır.

“Türkiye’de Gazi ve Şehit Ailelerine Sağlanan Sosyal Haklar” isimli makale ile Namal ve Köleoğlu (2006) şehit aileleri ile gazilere yönelik hakları incelemiştir.

Seyyar ve Köleoğlu’nun (2011) “Sosyal Politikalar Açısından Gaziler ve Şehit Aileleri” isimli çalışmalarında şehit aileleri ve gazilere sağlanan haklara yer verilerek, Amerika Birleşik Devletleri’ndeki uygulamalarla karşılaştırılması yapılmıştır.

Gazi ve şehit ailelerine sağlanan haklara ve uygulanan politikalara yönelik Köleoğlu, Karataşoğlu ve Namal (2013) “Türkiye’de Gazi ve Şehit Ailelerine Sağlanan Sosyal Haklar ve Gazi ve Şehit Aileleri Bilgi Bankası Oluşumunun Sağlanmasında Batman İli Örneği” isimli makale ile bu alanda sağlanan haklar ve bilgi bankasının oluşturulmasına yer vermiştir.

“Şehit Yakınları ve Gazilerin Sosyal Dışlanmışlık Algısı ve Yaşam Kalitesi” isimli makalede Nurdoğan ve Öztürk (2018) şehit yakınları ve gazilerin maddi manevi sıkıntı yaşamadan, toplum içerisinde daha saygın bir şekilde yaşamlarını devam ettirmelerini hedefleyen sosyal güvenlik uygulamalarının, şehit yakınları ve gazilerin sosyal dışlanmışlık algısı ve yaşam kalitesine olan etkisi belirlenmeye çalışılarak, şehit yakınlarının ve gazilerin sosyal dışlanmasını azaltabilecek ve yaşam kalitelerini artırabilecek önerilere yer verilmiştir.

“Malul Gazilerin Umutsuzluk ve Yaşam Doyumu” isimli makalede Karataş, Aslan ve Başçılar (2019) Türkiye’deki malul gazilerin yaşam doyumu ile umutsuzluk boyutları arasındaki ilişkiyi inceleyerek, malul gazilerin hem sosyo-demografik hem de mesleki bilgileri doğrultusunda yaşam doyumlarını açıklamada umutsuzluğun boyutlarının anlamlı bir etkiye sahip olup olmadığı ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışma sonucunda yaşam doyumu ile umutsuzluk arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Yakup Erzincanlı (2020) “Türkiye’de Şehit Yakınları, Gazi ve Gazi Yakınlarına Uygulanan Sosyal Politikalar: Erzurum İli Örneği” isimli Yüksek Lisans Tezinde Erzurum ili özelinde Türkiye genelinde şehit yakınları, gazi ve gazi yakınlarına yönelik yasal uygulamalardan yararlananların deneyimlerini irdelemiştir.

“Gaziler ve Orduda Sosyal Hizmet Uygulamaları” isimli makalede Peker ve Özbesler (2021) yaralanmanın ardından gazi müracaatçılara yönelik sosyal hizmet uygulamalarını değerlendirmişlerdir. İlgili makale ile gazilerin kayıplarının ardından yaşadıklarını anlama, uyumlarını kolaylaştırma yönünden gazi ailelerine ve gazilere hizmet verenlere yol gösterici olması hedeflenmiştir.

“Orduda Sosyal Hizmet: Terör Gazilerinin Depresyon ve Yaşam Doyumunun Değerlendirilmesi” isimli makalede Başçılar ve Karataş (2021) terör gazilerinin sosyo-demografik özellikleri, depresyon ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda katılımcıların depresyon ile yaşam doyumu düzeyleri arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

“Toplumla Çalışma Bağlamında Savunuculuk” isimli makalede Başçılar (2021) savunuculuğu, toplumla çalışma bağlamında inceleyerek, savunuculuğun aşamalarına, stratejilerine ve çevrim içi savunuculuğa yer vermiştir. Makalenin son bölümünde malul sayılmayan gaziler vakası üzerinden savunuculuğun aşamaları irdelenmiştir.

Malul sayılmayan gazilerin sosyo-demografik bilgilerini, maluliyet durumlarını, sorunlarını ve beklentilerini ortaya koymak adına 1408 malul sayılmayan gazinin katılımıyla sosyal hizmet araştırması yapılmış, araştırmada yaklaşık her iki katılımcıdan birinin mermi, her dört katılımcıdan birinin mayın/el yapımı patlayıcı, her beş katılımcıdan birinin ise el bombası saldırısı sonucu yaralandığı bulunmuştur. Bunun yanında yaklaşık her beş katılımcıdan ikisinin vücudunda şarapnel parçaları, yaklaşık her dokuz katılımcıdan birinin ise vücudunda mermi taşıdığı bulunmuştur. Her beş gaziden ikisi psikiyatrik rahatsızlık tanısı aldığını, her beş gaziden dördü ise yaralanmaya bağlı sağlık sorunlarının halen devam ettiğini ifade etmiştir. (Başçılar, 2021).

Görevleri başında yaralanmalarına karşın malul sayılmayan gazilerin durumlarına, sosyal desteklerine ve hak arama mücadelelerine yönelik herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu çalışma konunun özgünlüğü, daha önce bu hedef grupla herhangi bir çalışma yapılmamış olması ve sosyal hizmetin ayrımcılığa maruz kalan grupların hak savunuculuğunun yapılması açısından önem taşımaktadır.

Yasal Düzenlemelerde Gazilik ve Malul Sayılmayan Gaziler

Vatan uğruna gazi olan bireylerin yaşamlarında kendilerinin ve yakınlarının yaşadıkları sorunları en aza indirmeyi sağlamak amacıyla sosyal devlet olmanın gereği olarak politikalarda pozitif ayrımcılık uygulanmaktadır. Bu politikaların temel amacı; gazilerin kendileri ve ailelerinin toplum içinde insan onuruna yakışır şartlarda, yaşamlarını refah ve huzur içinde sürdürmelerini sağlamaktır (Seyyar & Köleoğlu, 2011).

Yasal düzenlemeler açısından gazilik kavramı “muharip gazi” ve “malul gazi” olarak tanımlanmaktadır (<https://www.engelsizkariyer.com>, 2022). Gazilik, 1005 sayılı “İstiklal Madalyası Verilmiş Bulunanlara Vatani Hizmet Tertibinden Şeref Aylığı Bağlanması Hakkında Kanun” ile “Muharip Gazi” (İstiklal, Kore ve Kıbrıs harbi gazileri) ve 2847 sayılı “Türkiye Emekli Subaylar, Emekli Astsubaylar, Harp Malulü Gaziler, Şehit Dul ve Yetimleri ile Muharip Gaziler Dernekleri Hakkında Kanun” ile “Malul Gazi” (görevde, operasyonda ve terör sebebiyle gazi olanlar) olmak üzere 2 şekilde tanımlanmıştır. Bunların dışında 5510 sayılı “Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu” ile “Vazife Malulü” ve “Harp Malulü” olmak üzere malullük kavramı tanımlanmıştır (Köleoğlu, Karataşoğlu, & Namal, 2013).

Muharip Gazi, Türk Silahlı Kuvvetleri mensuplarından harbe fiilen katılanları tanımlarken, malul gazi “Türk Silahlı Kuvvetleri mensuplarından; Türkiye Cumhuriyeti Devleti sınırlarını korumak ve güvenliğini sağlamak görevi ile harpte veya Devletin bekasını hedef alan terör örgütlerine karşı yurtiçi ve yurtdışı mücadelede her çeşit düşman veya terörist silahlarının tesiriyle veya harp bölgesindeki harekât ve hizmetler sırasında, bu harekât ve hizmetlerin sebep ve tesiriyle yaralanarak tedavileri sonucunda sakatlığı rapor ile kesinleşenleri” ifade etmektedir (<https://www.engelsizkariyer.com>, 2022). Türk Silahlı Kuvvetleri üyelerinden; Türkiye Cumhuriyeti Devleti hudutlarını korumak ve güvenliğini sağlamak görevi ile savaşta veya Devletin varlığını ve birliğini yıkmayı amaçlayan her türlü terör örgütüne yönelik yurtiçi ve yurt dışında sürdürülen mücadelenin hazırlık ve icrası esnasında düşman ya da terörist silahlarının etkisiyle veya operasyon bölgesindeki harekât ve hizmetlerin sebep ve tesiriyle yaralananlardan maluliyeti sağlık raporu ile kesinleşen kişiler malul gazi olarak kabul edilmektedir (muharipgaziler.org.tr).

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 10. ve 11. maddeleri devletin gazilere yönelik sosyal sorumluluğunu içeren hükümlerini barındırmaktadır. 10. maddede “Çocuklar, yaşlılar, engelliler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz.” hükmü ile gazilere yönelik pozitif ayrımcılığın eşitlik ilkesini bozmayacağı ifade edilmektedir.

61. maddede “Devlet harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malul ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar. Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır. Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur.” hükmü ile gazilere yönelik asgari yaşam seviyesinin sağlanmasında devletin üstlendiği sorumluluğa yer verilmiştir.

Türkiye’de Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı özel politika gereken gazi ve gazi yakınlarına yönelik koruyucu ve önleyici programları yürütmektedir. Bu programların yürütülmesinde Bakanlıkta “Şehit Yakınları ve Gaziler Genel Müdürlüğü” doğrudan sorumluluk üstlenmiştir. Genel Müdürlük gazilere yönelik sosyal hizmet faaliyetlerini yürütme, koordine etme, gazilerin hakları ve gazilere yönelik yardım, hizmet ve muafiyetlere ilişkin ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesi, gazilerin ekonomik, sosyal ve kültürel bakımdan desteklenmesi ve toplumdan kopmaması amacıyla çalışmaların yürütülmesinde ve sosyal güvenlik haklarının geliştirilmesine yönelik çalışmalar yürütmektedir (T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2021). Sosyal destekler modern yaşam koşullarında engeller yaşayan tüm bireylere sağlanan desteklerdir. 21. yüzyılda bu destekler sadece yoksullukla mücadele kapsamında değil aynı zamanda modern yaşamın getirdiği tüm sosyal sorunların hafifletilmesi ve giderilmesi noktasında toplumda gereksinim duyan farklı hedef kitlelere sağlanmaktadır. Gazilere sağlanan destekler bu kapsamda değerlendirilebilir.

Malul sayılmayan gaziler, Türkiye’nin önemli bir sosyal sorunu olan terörle mücadele ederken yaralanmış olmalarına karşın sosyal güvenlik şemsiyesinden yararlanamamaktadır. Mevzuattaki boşluk nedeniyle temel hak ve hürriyetlerin ihlal edilmesi sosyal hizmet disiplini açısından bu gruba yönelik savunuculuk faaliyetinin nedenini oluşturmaktadır. (Başçılar, 2021).

Savunuculuk faaliyetleri bu çalışmanın konusunda olduğu gibi bazı durumlarda daha fazla önem kazanmaktadır. Müracaatçılar sunulan hizmetlerden mahrum kaldığında, hizmetler veya politikalar ötekileştirici ya da ayrıştırıcı bir yapı oluşturduğunda, bireyler mevzuat yapım sürecine dâhil olmadığında veya mevzuattaki boşluklar uygulamada güçlükler yarattığında, politikalar müracaatçı grubunun yaşantısını olumsuz etkilediğinde, hizmet veya kaynaklara erişimde güçlükler yaşandığında ve müracaatçıların temel hak ve hürriyetleri ihlal edildiğinde savunuculuk faaliyetleri hayati bir konuma gelmektedir (Başçılar, 2021).

Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada nitel araştırma metodu kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemi bireylerin sosyal bir soruna atfettikleri anlamlara değinen ve araştırma sorunlarının incelenmesinde yorumlayıcı çerçeveyi kullanmaktadır. Nitel araştırma bir sorun ya da konunun keşfedilmesi gerekliliğinde uygulanmaktadır (Creswell, 2013).

Araştırmada görüşme ve gözlem temel veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Başkalarını anlamak için en güçlü yöntem kendi terimlerinin kullanmalarına izin verecek şekilde ve kendi anlamlarının özü olan zengin içeriği en iyi şekilde ifade edebilecek derinlikte soruların sorulmasıdır (Punch, 2020). Gözlem elde edilen verilerin amaçlarının ve gözlemlenen olayın gözlemlenen kişilerin bakış açılarından betimlenmesidir (Patton, 2014).

Bu çalışma, Terörle Mücadele Sırasında Yaralanıp Gazi Sayılmayanlar Derneği'nin üyeleri ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış nitelikteki görüşmelerden elde edilen veriler ve malul sayılmayan gazilere ilişkin gözlemlerden oluşmaktadır.

Çalışmada katılımcılara 17 açık uçlu soru yöneltilmiştir. Her bir görüşme yaklaşık 30 dakika sürmüştür. Veriler betimsel analiz kapsamında içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir.

Malul sayılmayan gazilerin çoğu zorunlu askerlik görevinde yaralanmıştır. Malul sayılmayan gaziler gazi unvanını alamamalarının nedeni olarak 1053 sayılı nizamname olarak belirtmişlerdir. Katılımcılar gaziler arası ayırım yapıldığını düşünmektedirler. Çalışmanın sınırlılığı malul sayılmayan gazilerin görüşmedeki duygu yoğunluğunun kâğıda dökülememesi, yaşadıkları zorlukları ifade ederken zorlanmaları olmuştur.

Araştırma Soruları

Araştırmada malul sayılmayan gazilerin durumunun ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu bağlamda sosyal hizmet alanında toplumsal sorunlarla baş etmeye çalışan grupların savunuculuğunun gerçekleştirilmesine yönelik malul sayılmayan gazilerin ailelerinin ve sosyal çevrelerinin yapısı, malul gazi sayılmalarının aile, sosyal çevre ve meslek yaşamındaki etkileri, malul gazi olarak sayılmaları için ne kadar zamandır ne tür mücadele yürüttüklerine ilişkin sorular sorulmuştur.

Araştırmanın Özneleri

Araştırmada amaçlı örneklem kullanılmıştır. Amaçlı örneklem bireylerin çalışmaya yönelik seçimi anlamına gelmekte olup, bu kişiler çalışma probleminin ve çalışmanın merkezi fenomeninin anlaşılmasına yönelik istekli olarak çalışma ile ilgili bilgileri vermektedir (Creswell, 2013).

Çalışma Nisan-Haziran 2022 tarihleri arasında 41 malul sayılmayan gazi ile gerçekleştirilmiştir.

Terörle Mücadele Sırasında Yaralanıp Gazi Sayılmayanlar Derneği 2014 yılında kuruluşmuş olup, 2500 üyesi bulunmaktadır. Derneğin temel işlevi gazilerin yaralandıkları süreci ve hak arama konusunda etkili bir sivil toplum kuruluşu rolünü oynamasıdır. Dernek terörle mücadele sırasında yaralanan ancak malul gazi sayılmayanların bu alandaki yasal haklarının kazanımına yönelik yasa teklifi vermiştir. Derneğin açıklamalarında gazi sayılmayan kişi sayısı 20 bin asker ve polis olarak ifade edilmektedir (<https://www.youtube.com/watch?v=...>, 2022).

Terörle mücadele sırasında yaralanıp malul sayılmayan 20 bine yakın gazi bulunmaktadır. Yaralanmaları 1990'lı yıllardan sonra olduğu dikkate alındığında 30 yıldan uzun süredir bu konuda mücadele verilmektedir. Başvuruların yaralanma anında yapılmaması, gazilerin ne yapılacağı konusunda yeterli bilgiye sahip olmaması ve yasal düzenlemelerdeki kısıtlar nedeniyle malul sayılmayan gazilerle ilgili literatürde yeterli bilgi bulunmamaktadır. 3713 sayılı Kanuna istinaden iş hakkı, nakdi tazminat ve silah ruhsatı verilmesine karşın malul gazi unvanı verilmemesi bu sorunu yaşayan gaziler için sosyal politika uygulamalarından yararlanamamaları ve manevi açıdan yıkıcı olmasının yanı sıra uzun mücadele süreci oluşturmuştur.

Bulgular

Malul sayılmayan 41 gazi ile yapılan görüşmeler sonrasında amaçlı örneklem kapsamında elde edilen bilgiler kısaca aşağıdaki şekilde özetlenebilir. Gazilerin 31'i zorunlu askerlik sürecinde yaralanmıştır. Yaralanma olayının 22'si Doğu Anadolu, 15'i Güney Doğu Anadolu, 4'ü Akdeniz, Ege, Orta Karadeniz, Doğu Karadeniz Bölgelerinde olmuştur. Malul sayılmayan gazilerin 36'sı evli, 5'i bekarıdır. Katılımcıların yaş ortalaması 45 olup, yaşı en küçük olan katılımcı 28, en büyük olan ise 53 yaşındadır. Katılımcılardan 7'si gelir durumunu kötü, 25'i orta, 9'u iyi olarak ifade etmiştir.

Katılımcıların tamamına yakını gazi unvanı alamama nedenini 1953 tarihli "Vazife Malullüklerinin Nevileri İle Dereceleri Hakkında Nizamname"¹ ile ilgili Kanun Hükmünde Kararname ve 2015 tarihli "Türk Silahlı Kuvvetleri Sağlık Yeteneği" Yönetmeliği olduğunu belirtmiştir. Bu yasal düzenlemelerde belirtilen koşulların yerine getirilmemesi nedeniyle malul gazi sayılmamışlardır.

Katılımcıların tamamı malul sayılmama nedenini yasal düzenlemelerdeki koşulların yerine getirilmediği şeklinde açıklamışlardır. Bu açıklamalarda gazi olabilme koşulu olarak belli oranda engellilik düzeyinin oluşması ya da uzuv

¹ 1953 tarihli Vazife Malullüklerinin Nevileri İle Dereceleri Hakkında Nizamnamesinde 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 52. Maddesinde belirtilmiş olan 6 dereceye ilişkin cetvel yer almaktadır.

kaybının olması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu vücutlarındaki şarapnel parçalarının yasal düzenlemeler içerisinde sayılmaması nedeniyle gazi sayılmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu konuya ilişkin katılımcıların değerlendirmelerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

“T.S.K sağlık yönetmeliği var gazi sayılabilmek için belli bir oran gerekiyor örneğin;10 parmağım var çatışmada sol baş parmağımı kaybedersem gazi sayılmıyorum sağ baş parmağımı kaybedersem sayılıyorum yani kullandığımız ele göre gazi sayılıyorsunuz. Ama bizim 7 tane mermi yiyip sayılmayan 300 tane şarapnel parçasıyla gazi sayılmayan arkadaşlarımız var.” (Katılımcı 1)

“Vücudumuzda herhangi bir uzuv kaybı olmadığından dolayı gazi sayılmadık. Benim vücudumda şarapnel parçaları var ben bunlarla yaşamak zorunda kaldım bunlar çıkarılmadı. O zamanlar plastik cerrahi yüzde bazı izlerin kalacağını, bu senin onurun, gururun dedi. Vücudumuzda mermiler 2-3 tane dahi olsa uzuv kaybı olmadığından gazi sayılmıyoruz.” (Katılımcı 30)

Katılımcıların bir kısmı ise olayın yaşandığı tarihte hak arama mücadelesine girmediklerini, daha sonrasında ise zamanında başvuru yapılmaması nedeniyle süreçte yaşanan sorunlardan ötürü malul gazi sayılmadıklarını belirtmiştir.

“Zamanında başvuru yapmamandan dolayı olamadım gazi. 95’de bu olay yaşandı. Oto tamirciydim, İstanbul’da geldim çalıştım. O sıralarda başvuru yapsaydım askerliğe elverişli değildir raporu alırdım. Parmaklarımda uyuşukluk var hiç istemiyorum. Kendimizi doktorlara, hakimlere, anlatmaya çalışıyoruz. Başvuru yapsaydım alırdım” (Katılımcı 27)

Malul sayılmayan gazilerden bazıları gazilik hakkı için herhangi bir başvuru yapmadıklarını belirterek, gazilere tanınan maddi hakların ötesinde bu konuyu manevi açıdan önemine vurgu yaparak gazi olmanın kendileri için önemini şu şekilde açıklamışlardır.

“Bu çok farklı bir şey vatan için vurulmuşsun, yaralanmışsın vücudunda mermi, şarapnel ile yaşıyorsun ama çocuğuna gazi olduğunu ispatlayamıyorsun ne kadar acı verici bir şey. Basın açıklaması yaptığımız zaman üyelerimiz çocuklarıyla beraber geliyor çocuğu inanıyor ama belgeleyemiyor. Yaralanmışım belgelerim var ama gazi sayılmıyorum” (Katılımcı 1)

“Ben gazilik hakkı için herhangi bir başvuru falan yapmadım. Yapmayı düşünmedim çünkü bunun manevi bir duygusu var bu manevi duygunun önüne paranın geçmesini istemedim. Fiziksel olarak bir kayyum olmadığı için gazi sayılmadım. Fiziki olarak çok büyük bir şeyim yok işte sol bacağımda kurşun yaralanması sağ bacağımda şarapnel parçası var onlar çıkarıldı (Katılımcı 4)

“Ben kendi şahsım adıma maddi bir şey beklemedim. Ama ben istedim ki devletimiz bana madalyasını vermesini. Çocuklarımda beklenti içine girdi. Bizim burada gazi çocuğu olmak çok büyük bir şey. Ama ben şu an bunu diyemiyorum. Ben çocuğuma anlatamıyorum gazi olduğumu. Ama mahşerde o şehit olan arkadaşlarımızın şabitliğini yapacağız. Biz Allah katında gazi olduğumuzu biliyoruz. Ama biz devletimizin nezdinde de gazi olmak istiyoruz. Yani bu şerefi bizden esirgememeleri gerekiyor. Bizim konumuz siyasi değil, siyasi üstü bir olay” (Katılımcı 29)

“Türkcell’den kabraman tarifesi hakkımı aldım tek istediğim madalyam bir de öldüğümde Türk bayrağına sarılmak şu an çağrısalar yine giderim şehitlik yaralanma önemli değil.” (Katılımcı 2)

Katılımcıların yarısına yakını malul gazi unvanını alabilmek için bireysel dava açma yoluna girmişlerdir. Hukuki hak arama sürecinin başlangıcı 1994 yılına gitmektedir. Bu sürecin 2015 yılından sonra arttığı görülmektedir. Konu ile ilgili sivil toplum kuruluşlarının oluşmaya başlaması ile birlikte dava açma ve gazilik unvanını alma konusunda hak arayışına giren gazilerin sayısında artma olmuştur.

Gaziler davaları sürecinde SGK, İŞKUR, CİMER, Kara Kuvvetleri Komutanlığı, GATA, Emekli Sandığı gibi kurumlarla işlemlerini yürüttüklerini, süreç içerisinde olumlu bir dönüş sağlanmadığını ifade etmişlerdir.

Malul sayılmayan gazilerin hak arama süreçlerinde onları olumsuz etkileyen faktörlerden biri gaziler arasında yasal düzenlemeler açısından farklılığın olmasıdır. Katılımcıların tamamı gaziler arasında ayrım olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılar Kore Gazisi, Kıbrıs Gazisi ve 15 Temmuz Gazisi olarak farklı isimlerle adlandırılan ve farklı yasal düzenlemelerle ilişkilendirilen gazilik unvanlarının varlığına işaret etmişlerdir.

Malul sayılmayan gazilerin tamamı gaziler arasında ayrım bulunmasının kendilerini kötü hissettirdiğini belirterek, ayrıntılı olarak bu alanda yaşanan ayrımcılıkla ilgili kendi yaşam deneyimlerini aktarmışlardır. Katılımcılardan birisi bu durumu “Bir babanın evlatları arasında ayrım yapması” şeklinde değerlendirmiştir.

Malul sayılmayan gazilerin malul gazi sayılabilmeleri ile ilgili yasal mücadele 1994 yılında başlamıştır. Katılımcıların büyük bir bölümü özellikle 15 Temmuz 2016 tarihinden sonra bu mücadelelerini arttırdığını belirtmişlerdir. Gazilerin bu konuya ilişkin değerlendirmelerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

“Son 2-3 senedir çok hıç verdim. Özellikle 15 Temmuz olayından sonra çok uğraşmaya başladım.” (Katılımcı 5)

“15 Temmuz’dan sonra derneğimizi öğrendim. 15 Temmuz bize vesile oldu. Bugüne kadar kimse bir şey demedi. Biz de yazı gelince sağlam raporu aldığımızdan dolayı hak talebinde bulunamıyorsunuz diye. Yıllarca üzerinde durmadık biz de bu konunun. Ama bu tabi 15 Temmuz’dan sonra biz de hak aramaya başladık. (Katılımcı 8)

“1997 yılından beri uğraşıyorum. 2007-2008 itibarıyla hıçlandırdım tabi. 15 Temmuz’dan sonra derneği öğrendim dernekle daha çok uğraşıyoruz tabi ki”. (Katılımcı 15)

Malul sayılmayan gaziler yasal olarak gazilik hakları konusundaki girişimlerinin olumsuz sonuçlandığını söylemişlerdir. Bu girişimlerin bir kısmı bireysel olarak dava açmak, bir kısmı ilgili kamu kurumları ile irtibata geçerek resmi işlemleri başlatmak şeklinde olmuştur. Bireysel dava açan bir gazi dava sonucunun olumsuz gelmesine istinaden Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine de başvuruda bulunmuştur.

“Dava açtım davadan da ret geldi zaten. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine gittik avukat arkadaşımınla düşünün oradaki davalara en az 3 senede cevap gelirken, benimkine 6 ayda ret cevabı geldi. Herkesten ret geliyor sanki anlaşmışlar gibi. Bir de burada bir uğraş var para kaybı, zaman kaybı.” (Katılımcı 12)

Resmi işlemler için başvuru ve evrak teslim edilen kurumlar Emekli Sandığı, GATA, SSK, Milli Savunma Bakanlığı, İŞKUR, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, İç İşleri Bakanlığı ve Sosyal Güvenlik Kurumu’dur.

Katılımcılara gazi unvanını alamamalarının aile yaşamlarında, sosyal yaşamlarında ve mesleki yaşamlarında nasıl bir değişim oluşturduğu sorulmuştur. Katılımcıların büyük bir kısmı gazi olamamanın manevi sıkıntısını yaşamaktadır. Malul sayılmayan gaziler, aile yaşamında çocuklarına gazilik unvanını alamamalarının nedenini anlatmanın mümkün olmadığını ve bu konuda yaşadıkları üzüntüyü aktarmışlardır.

“Çocuğuna gazi olduğunu ispatlayamıyorsun ne kadar acı verici bir şey. Basın açıklaması yaptığımız zaman iyelerimiz çocuklarıyla beraber geliyor çocuğu inanıyor ama belgeleyemiyor. Yaralanmışım belgelerim var ama gazi sayılmıyorum.” (Katılımcı 1)

“Biz Allah katında gazi olduğumuzu biliyoruz. Ama biz devletimizin nezdinde de gazi olmak istiyoruz. Yani bu şerefi bizden esirgememeleri gerekiyor. Bizim konumuz siyasi değil, siyasi üstü bir olay.” (Katılımcı 29)

Bazı katılımcılar gazilere sağlanan sosyal desteklerden mahrum kalmaları nedeniyle aile yaşamlarında özellikle çocuklarının eğitim süreçlerinde hak ettikleri destekten mahrum kaldıklarını belirtmişlerdir.

“Gazi olmuş olsaydım oğluma yurt imkanları sağlamış olacaktım. Ama maalesef hiçbirinden faydalanamıyorum.” (Katılımcı 6)

“Baba sen gazisin ama devletin hiçbir imkanından faydalanamıyoruz diyorlar. Hatta şöyle söyleyeyim çocuklarım üniversitede okuyor hiçbir şeyden faydalanamıyorum. Onlarda inanamıyor bu duruma benimle birlikte üzülmüyorlar.” (Katılımcı 20)

“Mesela çocuğum gazilik unvanı alsaydım çeşitli şeylerden yararlanabilecekti. Ve çocuklarım şunu soruyor bana baba sen neden yaralandın, neden madalyan yok.” (Katılımcı 39)

“Mesela ben gazi olmuş olsaydım çocuklarıma bazı haklar tanınırdı. Çocuklarımı okutabilirdim. Maddi yönden çocuklarımı okutamadım mesela. Malum her geçen gün hayat şartları ağırlaşıyor. Köylü insanıyız zaten başka gelirimiz yok.” (Katılımcı 23)

Katılımcılar yaralanma sonrasındaki süreçte yaşamlarındaki sosyal destek mekanizmaları olarak aile desteğinin ilk sırada olduğunu ifade etmişlerdir. Gazilerden evli olanlar eşlerinden destek gördüğünü, bekarlar anne ve babalarının desteğini belirtmişlerdir.

“Ailemden herkes destek oldu. Çalıştığım kurumdaki müdürlerimiz bize düşen görev ne ise yaparız, her türlü kolaylık sağlarız dediler. Destek yönünden hiç sıkıntımız olmadı.” (Katılımcı 1)

“Annem başta olmak üzere, babam, kız kardeşim, 3 yıldır evliyim eşim aynı şekilde arkadaşlarım da tabi çok destek oldular. Arkadaşlarım olmasaydı belki bu halde olmazdım.” (Katılımcı 41)

“Eşim çok destek oldu çünkü 6 ay kadar yürüyemedim.”

“Ailem bana çok destek oldu. Her zaman ne yapabiliriz diye bakıyorlar.” (Katılımcı 9)

“Hepsi destek oldular.” (Katılımcı 10)

“Genelde burada bile bütün müşterilerimizi herkes bize destek oldu. Sen bizce gazisin diyorlar ama bir belgemiz olmadığı için kanıtlayamıyoruz, gaziyim diyemiyoruz. Başta da ailem olmak üzere çok destek oldular.” (Katılımcı 11)

“Annem, babam ve eski eşim destek oldular.” (Katılımcı 12)

“Ailemden yana şüphem yok destek oluyorlar.” (Katılımcı 14)

Gazilerden bazılarının hiçbir destek mekanizması olmamıştır. Destek görmeyen gazilerden bazıları bunun nedenini kendi durumlarına, bazıları kendi kişiliklerine bağlamışlardır.

“Kimse destek olmadı. Biz gariban çocuklar olduğumuz için. Annem vefat etmişti askere gitmeden önce. Geldikten sonrada yalnız başıma devam ettim.” (Katılımcı 27)

“Çok fazla destek olma durumları olmadı çünkü ben yapı olarak dominant bir insanım. Bana çok fazla baskı yaptılar başvur başvur diye. Manevi duygusunun ön tarafa çıkmasından dolayı başvurmadım. Çok fazla destek göremedim yani.” (Katılımcı 4)

Katılımcılar gazi unvanı alamamalarının kendi sosyal yaşamlarını da olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir.

“Gaziler günü oluyor ama biz gaziler gününe katılamıyoruz, ziyaretler oluyor biz gidemiyoruz.” (Katılımcı 1)

“Kalabalığı sevmiyorum, insanlardan uzak duruyorum. Kendimizi değişik hissediyoruz. Ortama giremiyorum, girdiğimde sıkılıyorum. Bunu anlatamam ben size.” (Katılımcı 8)

“İnsanlardan daha çok uzak durduk. Psikolojik olarak daha çok etkilendiğimiz için. İnsanların dedikodularını çekmek zorunda değiliz. Hala insanlardan uzak duruyorum ben.” (Katılımcı 12)

“Bakmakta olduğum bir aile olduğu için sosyal yaşantıyı elinin tersiyle itiyorsun. İşe gidene kadar sosyal yaşantım yoktu. Şimdi yeni yeni oluyor.” (Katılımcı 13)

“Esnaf olarak mesela bütün samimi arkadaşlarım biliyor. Yani ağız tabiriyle “gazi, gazi” diye sesleniyorlar ama ortada ses yok. Rabatsız değiliz ama üzülüyoruz. Yani dini yönden bakıyoruz bizi yaratan mükafatını verecek.” (Katılımcı 14)

“Ben yıllardan beri toplu taşıt kullanamıyorum. Mecbur kalıp bindiğimde yola bakamıyorum. Arabayı benden başka kimsenin kullanmasını istemiyorum. Öyle bir psikoloji bozukluğu var. Genel olarak sosyal yaşantım olmadı benim.” (Katılımcı 15)

“Gazi unvanı alamadığım için sosyal yaşamımda psikolojik olarak yıprandım.” (Katılımcı 21)

“Sosyal yaşamdan uzaklaşıyoruz, kimseye güvenmiyoruz. Güven duygusu olmuyor. “Bir babanın evlatları arasında ayırım yapması gibidir.” (Katılımcı 25)

“Gaziler günü benim için çok buruk geçiyor. Biz de varız asıl gazi biziz diyoruz. İnsanlara bunu açıklayamıyoruz.” (Katılımcı 30)

“İnsanlara güvenemiyorsunuz, içe kapanıyorsunuz. Sorduklarında açıklayamıyorsunuz, açıklasanız da inanmıyorlar. Garip bir durumun içerisindeyiz.” (Katılımcı 40)

Katılımcıların meslek yaşamlarında karşılaştıkları sıkıntılar büyük ölçüde yaralanma nedeniyle yaşadıkları bedensel sorunlardan kaynaklanmaktadır. Soğukta görev alma, ayakta uzun süre kalmak, his kaybı, yaralanmaya bağlı farklı ağrı ve şikayetler nedeniyle sorunlar yaşamaktadırlar. Katılımcıların çoğu travma sonrası stres bozukluğu ve ağır metal zehirlenmesine maruzdur.

Meslek yaşamı ile ilgili katılımcılardan bazıları iş hayatından soyutlandıklarını ifade etmişlerdir. Ağır iş yükünde zorlanma yaşayan gaziler iş yaşamında sosyal sorunlar yaşadıklarını vurgulamıştır. Kendi işine sahip olan gazilerin iş yaşamlarında daha az sorunla karşılaştıkları ve sosyal sorun yaşamadıkları görülmektedir.

Katılımcılar meslek yaşamlarında kendilerine pozitif ayrımcılık yapılması konusunun önemli olduğunu belirtmişlerdir. Malul gazi sayılmaması nedeniyle meslek yaşamlarında hiçbir değişiklik yapılmaksızın tedavi sonrası mesleğine devam eden bazı gaziler bu süreçte zorlanmışlardır. Katılımcılardan biri bacağına şarapnel parçası

olmasına karşın komando birliğinde tim komutanlığına devam etmiş olup mesleki yaşamında bu açıdan ciddi sorun yaşamıştır.

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu çalışma yaşamına katılım konusunda gazilere yönelik pozitif ayrımcılığın önemli olduğunu belirtmiştir. İstihdamda öncelik sağlanmasını “insanların vatani görevini yaparken oluşan bir durum” olarak temellendirmişlerdir. Katılımcılardan bazıları istihdam sağlanmasına karşın yaş kısıtı nedeniyle bu haktan yararlanamadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcılardan bazıları derneğin bu konuda etkin olduğunu, derneğin etkinliği ile bazı kurumlarda iş sahibi olabildiklerini ancak bu işlerin niteliklerinin çok düşük olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılardan biri yaralanma ile ilgili durumun dikkate alınarak, gazilerin durumuna, kapasitesine göre işe yerleştirilmesi gerekliliğini belirtmiştir.

Bazı katılımcılar sağlanan sosyal desteklerin ötesinde gaziliğin manevi yönüne olan önemi vurgulamışlardır. Katılımcılar aile yaşamlarında yaşadıkları sorunlar ve çocuklarına karşı hissettikleri mahcubiyetle birlikte gazilik unvanını alamamanın üzüntüsünü ve manevi yıkımını yaşamaktadırlar. Özellikle çocuklarına karşı bu durum açıklanabilir değildir. Çocukların bu duruma ilişkin yaklaşımları ile ilgili katılımcıların ifadelerinden bazıları aşağıda sunulmuştur.

“Kızım diyor ki baba sen askerde vuruldun gazî değilsin madalyan yok diyor. 8 yaşındaki çocuk bile biliyor bunu. Herkes beklenti içinde tabi ki.” (Katılımcı 7)

“Gazî unvanı alamadığım için üzgün oldum ve olumsuz etkilendim.” (Katılımcı 21)

“Eşim anlıyor ancak kızım, baba senin niye madalyan yok nasıl gazîsin diyor. Bizde çok dokunuyor bu durum biz devletten maaş istemedik bizde madalyamızı verin bizde bayrakla gömün o kadar.” (Katılımcı 35)

“Onlarda inanmıyor bu duruma benimle birlikte üzüliyorlar.” (Katılımcı 20)

“Eşimle ve çocuklarımla bir beklenti içerisine girdik. İnşallah devletimiz madalyamızı verir dedik. Ben kendi şahsım adıma maddi bir şey beklemedim. Ama ben istedim ki devletimiz bana madalyasını vermesini. Çocuklarımda beklenti içine girdi. Bizim burada gazî çocuğu olmak çok büyük bir şey. Ama ben şu an bunu diyemiyorum. Ben çocuğuma anlatamıyorum gazî olduğumu.” (Katılımcı 29)

Katılımcıların tamamı yaşanan sorunun giderilmesinde konunun siyaset üstü olarak değerlendirilerek, gaziler arasında ayırım oluşturmayacak yasal düzenlemenin hazırlanması gerekliliğini vurgulamışlardır. Katılımcıların yaşadıkları sorunun çözümünde kendilerinden herhangi bir bilgi ya da öneri alınmamıştır. Katılımcılar sorunun çözümünde yeterli çaba sarf edilmediği inancına sahiptirler. Kendilerinin kurdukları 2 dernek ile seslerini duyurmaya ve mücadelelerine devam etmeye çalışmaktadırlar.

Katılımcılar gazi olmalarına karşın malul gazi unvanı alamama konusunda yaşadıkları sorunların çözümününün 3713 sayılı kanunun ve 1053 nolu nizamnamenin değişmesi ile mümkün olacağını vurgulamışlardır. Yasal düzenlemelerde gerçekleştirilecek değişikliklerle bu sorunun çözümleneceği düşünülmektedir. Katılımcıların beklentileri gaziler arasındaki ayırımı ortadan kaldıracak yeni bir yasal düzenlemenin yapılmasıdır. Katılımcılardan bazıları diğer ülke uygulamalarını örnekendirerek gazilik haklarının ötesinde gaziliğin manevi duygusuna dikkat çekmiştir.

“Amerika’da beğenir beğenmeyiz adamlara dinsiz diyoruz ama adamlar askerinin parmağı dahi kırılrsa onu geri çekiyor gazilik unvanı veriyor. Evini, arabasını alıyor. Çok güzel bir yaşam sunuyor. Biz onu da istemiyoruz en azından toprağa giderken tabutumuzda bayrak olsun” (Katılımcı 13)

“Dediğim gibi Anayasanın 10. Maddesine göre eşitlik ilkesine aykırı davranamazlar. Benim çözüm önerim budur. Nasıl ki bir anne baba evlatları arasında ayırım yapmıyorsa devlette yapmamalı. Mahkemeye sevk etmek yerine bilim kurulu oluşturulacak ona göre karar verilmesi lazım hastanelere mahkemelere yollamaktansa diğer bir çözüm önerim TSK 1951 yılında çıkarılan 1053 sayılı TSK sağlık hizmetleri yönergesini değiştirecek nasıl ekonomi teknoloji değişiyor yeri geliyor siz anayasayı değiştiriyorsunuz eskiden elektronik suçlar var mıydı yoktu. Sizde bunlara göre düzenliyorsunuz 71 yıl önce düzenlenmiş olduğunuz yönergeyi tekrar bu çağa göre değiştiremiyor musunuz? (Katılımcı 3)

“Devlet bizde görüyor tabi ki. Ama maaş zor geliyorsa bizde sadece onurumuzu versinler madalyamızı versinler yeter. Biz kendi rızığımızı kazanıyoruz çok şükür. Maaş bağlamasınlar önerim bu” (Katılımcı 2)

“Türk bayrağına sarılıp gömülmek istiyoruz bak ettik biz bunu” (Katılımcı 9)

“Benim için en önemli çözüm madalyanın verilmesi para önemli değil bizim için. Nizamnamenin düzeltilmesi gerekiyor bir an önce” (Katılımcı 16)

“Önerim dediğim gibi yaralanan insanlara sahip çıksan gazilik onurunu versen psikolojik olarak daha iyi başa çıkabilir o insanlar” (Katılımcı 10)

“Meclise sunduğumuz teklif bir an önce yasalaşsın istiyoruz. 20.000 bin asker, polis... hepsi mağdur. Biz para talep etmiyoruz. Unvan alalım istiyorum. Öldüğümüzde arkamızdakiler gaziydi desin” (Katılımcı 10)

“Gaziler kategoriye ayrılmamalı. Bir gazii hangi haklara sahipse diğer gazide aynı haklara sahip olmalı” (Katılımcı 25)

“Devletimiz hepimizi biliyor. Kara Kuvvetleri olsun, jandarma genel komutanlığı olsun, deniz komutanlığımız olsun bizimle ilgili bütün bilgiler şehit ve gazii şube müdürlüğünde var. Devletimiz bize tespiti çok kolay biz kendimizi ispat etmek zorunda değiliz. Oradan verileri istediğinde kimin hangi yılda yaralandığı, kimin hangi şartlarda yaralandı, ne kadar yaralandı bizim sağlık raporlarımızın hepsi orada var. Ne kadar hastanede yattığımız dosyamızı açıp bakacak. Yani bir an önce devletimiz buna el atması lazım. Çünkü bu ülke için kanayan bir yara” (Katılımcı 29)

“Nakdi tazminat dışında bir şey görmedim ben. Ama işte git deseler yine giderim çünkü bayrağı olmayanın vatani olmaz.” (Katılımcı 9)

“Öncelikle bizim gaziliğimizi vermeleri lazım. 20 bin arkadaşımız da sadece unvan ve bayrağa sarılıp gömülmek istiyoruz, maaş istemiyoruz” (Katılımcı 35)

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu TMSY derneğinin kendilerine verdikleri desteği belirtmişlerdir. TMSY dışında yaşadıkları süreçlerde kısıtlı da olsa farklı kurumlardan ve STK’lardan da destek almışlardır.

“İstanbul’da Türkiye Gaziler vakaşi her türlü desteği verdi, İstanbul Gelişim Üniversitesi bir araştırma yaptı ve birkaç üniversite bizimle ilgili bilimsel çalışma hazırlıkları yapmaya başladılar, Ankara Meslek Hastalıkları Hastanesi ile görüştük oradaki hocamız mermi ve şarapnel ile yaşayanlarımızı her yıl hastaneye yatırıyor, bunlarla ilgili takipte bulunuyor. Bazı yayın kanalları bizleri yayınlıyor ama bazıları yayınlamak istemiyor, eskiye göre yine de iyi seviyedeyiz şu an Türkiye’de bizden haberi olmayan kimse kalmadı” (Katılımcı 1)

“Yok sadece bizim derneğimizden destek gördüm” (Katılımcı 29)

“Devlet tarafından kimse bizi arayıp sormadı” (Katılımcı 30)

“Kendi derneğimiz dışında bir yerden destek almadım” (Katılımcı 31)

“Sadece destek olarak TMSY derneğinden destek aldım her konuda” (Katılımcı 32)

Sivil Toplum Kuruluşu olarak TMSY’nin gazilerin haklarına ilişkin faaliyetlerinden olumlu olarak elde edilen sonuçlar şu şekilde özetlenmiştir.

“Üyelerimizin %80’i taşralı ilkokul mezunu, kendilerini ifade edemiyorlar %10-15’i lise mezunu, küçük kesimi de üniversiteli kendilerini ifade edemiyorlar, bizde onlara ulaştık bu insanları önce iş sahibi yapmaya çalıştık devlet bizi gazii saymıyor hiçbir sosyal hak vermiyor biz arkadaşların İŞKUR’a kayıtlarını yaptık üyelerimizin %80’i işe girdi” (Katılımcı 1)

Katılımcılardan bazıları yaşadıkları süreç ile ilgili hak arama çabalarında yasal süreçlerle ilgili başvurularını yapmışlardır. Bazıları ise dava açma yoluna gitmemişlerdir. Dava süreçleri dava açan katılımcılar açısından olumsuz olanların yanı sıra halen devam edenler de bulunmaktadır. Tüm dava süreçlerini takip eden katılımcının açıklamaları genel değerlendirme açısından önemlidir.

“Üyelerimizin birçoğu SSK’ya dava açtı yaklaşık 2014, 2016 yılından dava açanlar var, ben dava açtım bu dava istinafa gidiyor, istinaftan Danıştay’a gidiyor, Danıştay’dan anayasa mahkemesine gidiyor bu süreci 2 yıldan besapladığımız zaman zaten bu insanların yaş ortalaması 50’nin üzerinde, dava açılıyor 8-10 yıl süren var 5 yıl süren var 3 yılda biten var ama ilk dava bitiyor davalar kesin karar vermiyor ilk mahkeme bitiyor kazandı kaybettin ,kazandıysan bu sefer karşı taraf dava açıyor bir üst mahkemeye diyor ki bu haklıdır diye bir üst mahkemeye başvuruyor, kaybettiyse sen başvuruyorsun üst mahkemeye bu şekilde devam ediyor. Bu sürecin ömrümüze yeteceğini sanmıyorum 10-12 yıl sürer diye düşünüyoruz. 15 yılı göze aldık” (Katılımcı 1)

Katılımcılardan bazıları malul gazii unvanını yaralanmaya bağlı şikayetlerin artması nedeniyle ilerleyen süreç içerisinde mahkeme yolu ile aldıklarını belirtmişlerdir.

“Evet dava açanlar içerisinde şöyle söyleyeyim, taş çatlasın 300 400 kişi gazilik haklarını alabildi ben dahil olmak üzere. Ben de dava açmıştım. Mahkemem sonuçlandı. Ben aldım ama nizamnameye uyarak aldım nizamnameye uymasaydı ben de almayacaktım. Rabatsızlığımız ilerliyor, tabii ki biliyorsunuz 20 yıl önce yaralandık 20 yıl sonra bu rabatsızlığımız çoğalmaya başladı. Çoğaldığı takdirde nizamnameye uyuyoruz o süre zarfında ve böyle yaklaşık 500 600 kişi 700 kişi haklarını aldı diye düşünüyorum. Bu insanların çoğu korkuyor. Mahkeme kararıyla alanlar oluyor ya bunlar bildirmeyim diyor çünkü yarın öbür gün gaziliğim elimden alınır diye korkuyla yaşıyorlar. Net olarak 500 600 kişi var.” (Katılımcı 1)

“Vatan için vurulan herkesin öldüğünde ay yıldızlı bayrakla defnedilmesi gerekiyor bunlar kanuni hakkımızdır, bunların verilmesini istiyoruz. Biz 20 yıl sonra zehirlendiğimizi kanıtladık. Yani bizlerin vücudunda bulunan mermi ve şarapnel parçalarının bizde kronik ve ağır metal zehirlenmesine yol açtığını kanıtladık” (Katılımcı 1)

Askeri alanda, teknolojik gelişim ve organizasyonel değişim orduların değişimini sağlayan iki temel unsurdur (Yalçınkaya, 2020). Yaşanan süreçte askerlik yükümlülüğüne tabi tutulma ve askeri yapının değişimi sonrasında malul sayılmayan gazilerin çok az olduğu değerlendirilmektedir. Bu konu ile ilgili genel değerlendirme sorunun geçmişini tarihsel açıdan da özetler niteliktedir.

“Şu an fazla mağdur yok. Çünkü teknoloji gelişti. Bunlar doksanlı yılların mağdurudur. Bunları artık Güneydoğu operasyonuna göndermiyorlar. Çünkü niye paralı askerlik var. Onlarla sözleşme imzalıyor şartlarımız bu, bu şartları kabul ediyorsanız eğer haklarımızı veririz. Şehit olursanız eğer şehit hakları veririz. Yaralanmazsanız hiçbir hak vermeyiz. Çünkü sizi paralı olarak çalıştırıyoruz. Şu an mağdurlar çok nadir oluyor. Yani diyelim ki ben er olarak yolda giderken, göreve çıkarken yolda kaza geçiriyorum ya da operatör sızma ya da taciz atışından yaralanıyorum, pek nadir oluyor bunlar. Ama eskisi gibi değil şu an çok çok az bir mağdur var. Doksanlı yılların mağduru bizler bu şekilde halen daha bekliyoruz” (Katılımcı 1)

Sonuç

Araştırma bulguları bütün olarak değerlendirildiğinde gazilere yönelik sosyal politika uygulamalarının benzer durumda bulunmalarına karşın malul sayılmayan gaziler açısından olumsuz sonuçlar yarattığı görülmektedir. “Toplumla Çalışma Bağlamında Savunuculuk” çalışması ile benzerlik göstererek malul sayılmayan gazilerin yaşam kalitesini doğrudan etkileyen yaralanmaya bağlı sağlık sorunları devam etmektedir.

Sosyal hizmetin özünde insani ilerlemenin yüceltilmesi yer almaktadır. Bu yönüyle sosyal adaletsizlikleri görmezden gelmek ya da bu konuya yeterli önem vermemek insani ilerlemeyi yüceltme girişimlerinin ters düşmesine neden olur (Thompson, 2013). Toplumda dezavantajlı durumda bulunan hedef kitlelere yönelik sosyal politika uygulamalarının temelini bu hedef kitleler için hazırlanmış olan yasal düzenlemeler oluşturmaktadır. Sosyal adaletin sağlanmasında yasal düzenlemelerde sosyal adaleti sınırlayan uygulamaların gündeme getirilmesi ve sosyal adalet savunuculuğu sosyal hizmetin ana görevleri arasındadır.

Anayasa’da yer alan malul ve gaziler için özel koruma tedbirleri kapsamında, Devlet çeşitli kurumları ile malul ve gazilere yönelik sosyal güvenlik ve sosyal hizmet alanlarında çeşitli kolaylıklar sağlamaktadır. Sağlanan bu kolaylıklara karşın yaşanan sorunlar ve mağduriyetler gazilerin normal hayatlarına dönmelerini güçleştirmekte sosyal dışlanma yaşamalarına neden olmaktadır (Nurdoğan & Öztürk, 2018). Özel koruma tedbirlerine rağmen yaşanan sorunlar dikkate alındığında malul sayılmayan gaziler için sorunların ve mağduriyetin daha büyük çapta olduğu açıkça görülmektedir.

Gazilere yönelik sosyal politika uygulamaları ile malul gazilere kamuda istihdam hakkı, ücretsiz seyahat hakkı, faizsiz konut kredisi desteği, eğitim desteği, ÖTV muafiyeti gibi birçok alanda sağlanan desteklerle gazilerin toplumsal yaşam düzeyi arttırılmaya çalışılmaktadır. Bu çalışmaları doğrudan yürütmekte olan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bu çalışmanın konusunu oluşturan farklı yasal düzenlemeler nedeniyle bu hakkı kazanamamış olan yani malul sayılmayan gazilerin yaşadığı soruna yönelik “farklı mevzuat türleriyle düzenlenmiş şehit ve gazilerle ilgili mevzuatın tek çatı altında toplanması” şeklinde hedefi belirlemiş ve Bakanlık Raporlarında bunu duyurmuştur (T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2021).

Politika savunuculuğu, siyasi yapıların sosyal devlet olmanın gereğinin yerine getirilmesi için sosyal politikaları veya mevzuat değişimini gerektirir (Başçılar, 2021). Gazilere yönelik kanun, yönetmelik ve genelgeler tek çatı altında toplanarak, Gaziler Kanunu olarak yeni bir kanunun çıkarılması, kanunda yer alacak gazi tanımının malul sayılmayan gazileri kapsayacak şekilde genişletilerek mevzuatın sadeleştirilmesi sosyal hizmet alanında, sosyal adaletin sağlanmasında politika savunuculuğu açısından önemli adım olacaktır.

Gazilerin yaşlandıkça sosyal dışlanma algılarının arttığı (Nurdoğan & Öztürk, 2018) dikkate alındığında malul sayılmayan gaziler açısından konunun hassasiyetle değerlendirilmesi gerekmektedir. İlerleyen süreçte malul sayılmayan gazilerin daha da yaşlanacakları göz önünde bulundurularak sosyal dışlanmayı azaltan tedbirlerin hızla geliştirilmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- Arısoy, A., & Korkmaz, A. (2018). Şehit Yakını ve Gazilere Uygulanan Sosyal Politikalara Yönelik Halkın Algı ve Tutumlarının Araştırılması: Burdur İli Kent Merkezi Örneği. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, s. 552-572.
- Başçılar, M. (2021). Toplumla Çalışma Bağlamında Savunuculuk. *Sosyal Çalışma Dergisi*, s. 90-101.
- Başçılar, M., & Karataş, K. (2021). Orduda Sosyal Hizmet: Terör Gazilerinin Depresyon ve Yaşam Doyumunun Değerlendirilmesi . *Toplum ve Sosyal Hizmet* , s. 23-40.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Siyasal Yayın Dağıtım.
- Erzincanlı, Y. (2020). *Türkiye'de Şehit Yakınları, Gazi ve Gazi Yakınlarına Uygulanan Sosyal Politikalar: Erzurum İli Örneği*. Erzurum: Yüksek Lisans Tezi.
- <https://www.engelsizkariyer.com>. (2022, 11 28). Gaziler, Şehit Aileleri, Terör Malulleri İle Dul ve Yetimlerine Sağlanan Haklar : <https://www.engelsizkariyer.com/Yazi.aspx?id=303> adresinden alındı
- <https://www.youtube.com/watch?v=qT'Zblp6Yvtg>. (2022, 11 29). Terörle Mücadele Gazisi Atilla Polat'la Gazi Ünvanı Alamayanları Konuşuyoruz: <https://www.youtube.com/watch?v=qT'Zblp6Yvtg> adresinden alındı
- Karataş, K., Aslan, H., & Başçılar, M. (2019). Malul Gazilerin Umutsuzluk ve Yaşam Doyumu . *Toplum ve Sosyal Hizmet*, s. 1-18.
- Köleoğlu, Y., Karataşoğlu, S., & Namal, M. K. (2013). Türkiye'de Gazi ve Şehit Ailelerine Sağlanan Sosyal Haklar ve Gazi ve Şehit Aileleri Bilgi Bankası Oluşumunun Sağlanmasında Batman İli Örneği. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 110-149.
- Muharip Gaziler. (2017, 12 05). [www.muharipgaziler.org.tr](http://muharipgaziler.org.tr): <http://muharipgaziler.org.tr/gazi-tanimi/> adresinden alındı
- Namal, M. K., & Köleoğlu, Y. (2006). Türkiye'de gazi ve şehit ailelerine sağlanan sosyal haklar. . *Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, s. 119-149 .
- Nurdoğan, A. K., & Öztürk, M. (2018). Şehit Yakınları Ve Gazilerin Sosyal Dışlanmışlık Algısı Ve Yaşam Kalitesi. *İş ve Hayat*, s. 19-50.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Peker, F., & Özbesler, C. (2021). Gaziler ve Orduda Sosyal Hizmet Uygulamaları . *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi* , s. 142-156.
- Punch, K. F. (2020). *Sosyal Araştırmalara Giriş Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Seyyar, A., & Köleoğlu, Y. (2011). *Sosyal Politikalar Açısından Gaziler ve Şehit Aileleri*. İstanbul: Lalezar Kitabevi.
- T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2021). *2021 Yılı Faaliyet Raporu*. Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.
- Thompson, N. (2013). *Kuram ve Uygulamada Sosyal Hizmeti Anlamak*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Yalçınkaya, H. (2020, 05 02). *Perspektif*. Askeri Alanda Devrim ve Türk Ordusunun Dönüşümü: <https://www.perspektif.online/askeri-alanda-devrim-ve-turk-ordusunun-donusumu/> adresinden alındı

EXTENDED SUMMARY

A person who is disabled or injured for his country is defined as a veteran, and being a veteran has a sacred meaning. Security forces in the world and in Turkey suffer material and moral damage due to war and terrorism. Social states are trying to minimize all the losses and social problems that may arise with various social policies towards these events that security members may encounter.

Many countries in the world create various social policies for those who lost their lives and were injured in war and terrorist incidents. With these policies, it is tried to eliminate the harmed security forces who were harmed. In Turkey, wide and comprehensive social policies are implemented for veterans, their relatives and martyrs' relatives.

In Turkey, the Ministry of Family and Social Services tries to protect the relatives of martyrs and veterans from all victimization and deprivation with social policies. The main objective of these policies is to minimize the problems in the veterans' social lives and to increase their welfare level. In order to achieve these goals, veterans are provided with social assistance, social service and exemptions in certain areas.

The condition of benefiting from these social policies, whose main purpose is to ensure that veterans and their relatives live in conditions befitting human dignity, in welfare and peace, is to be a disabled veteran. The title of disabled veteran is defined by legal regulations. According to legal regulations, in some cases, veterans are "ineligible or considered ineligible".

Persons who are not considered as "veterans" due to the gap in the legal regulations despite their injuries are defined as "veterans who are not considered eligible" or "eligible veterans". These people cannot benefit from the social rights and benefits provided to veterans. It is estimated that there are approximately 20,000 people who are ineligible veterans because of the disability rate of less than 40% despite the injury of the security guard personnel.

Ineligible veterans cannot be included in the social security system even though they have been injured in the fight against terrorism. In this context, advocacy activity for this group gains importance in terms of social work discipline.

In this study, the problems in the family and social lives of ineligible veterans who could not benefit from the social support provided to disabled veterans were revealed. The study aims to reveal the problems of ineligible veterans.

In the study, the social support of ineligible veterans due to the failure to meet the conditions in the legal regulations, the problems they face in social life due to not being considered disabled veterans, and the processes of seeking rights for their inclusion in the scope of disabled veterans are discussed. Qualitative research method was used in the study. In this context, veterans who are members of the "Association of Ineligible Veterans Despite Injury During the Fight Against Terrorism" (TMSY) were interviewed. In-depth interviews were conducted with a semi-structured interview form. The study consisted of data and observations obtained from semi-structured interviews with the participants. 17 open-ended questions were asked to the participants. Each interview lasted approximately 30 minutes. Interviews and observations were used as the main data collection tool of the research. Purposive sampling was used in the research. The study was carried out with 41 ineligible veterans on April-June 2022. The data were conducted with content analysis technique within the scope of descriptive analysis.

The most important problem experienced by ineligible veterans was the moral sadness and negative effect of not being considered a veteran, beyond being deprived of the social rights provided to veterans.

According to the research findings, the fact that social policies towards veterans are not applied to ineligible veterans, although they are in a similar situation, creates negative results. Although special protection measures are taken for veterans, not providing these to ineligible veterans increases the problems and grievances.

The study it was emphasized that the supra-political approach should be taken as a basis for solving the problems experienced by ineligible veterans. The majority of the participants evaluate that the solution to the problem will be through legal changes.

The Ministry of Family and Social Services announced its goal in the Ministry Reports as "collection of the legislation on martyrs and veterans, regulated by different types of legislation, under one roof" regarding the problem of ineligible veterans due to different legal regulations.

Legal legislation will be simplified by combining laws, regulations and circulars regarding veterans, enacting a new law as the Veterans Law, and including ineligible veterans in the definition of veteran. These arrangements to be made in terms of policy advocacy in ensuring social justice are important for this target group in the field of social work.